

مدیریت کلاس های چندپایه

سید امیرعلی موسوی لب رودی

دانشجوی کارشناسی پیوسته آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان امام جعفر صادق (ع) بهبهان

Amirali29112001@gmail.com

۰۹۳۹۱۴۲۶۶۹۳

چکیده:

اهمیت امر آشنایی با مدیریت کلاس درس در جریان تعلیم و تربیت به خصوص در دوره ابتدایی که شخصیت کودکان در حال شکل گیری و رفتارهای اجتماعی در حال نهادینه شدن هستند، روشن است و این موضوع در کلاس های درس چندپایه با دانش آموزان با جنسیت و سن متفاوت که دارای شرایط، مسائل و محیط های اجتماعی و فرهنگی پیرامونی خاصی هستند از اهمیت مضاعفی برخوردار است؛ لذا در این مقاله، به بررسی اهمیت و ارائه راهکار در این گونه کلاس ها پرداخته شد. این مقاله از طریق بررسی متون علمی و نظری مربوط به موضوع و نظرخواهی از صاحب نظران امر تعلیم و تربیت تدوین گردیده است. نتیجه این که: در این گونه کلاس ها که معلم عهده دار همه فعالیت های آموزشی و پرورشی است؛ در راستای راهنمایی و مشاوره دانش آموزان در شرایط خاص، می تواند با رفتار و منش خود به عنوان یک الگوی مطلوب برای دانش آموزان و نقش تسهیل کننده را در نهادهای سازی مهارت های صحیح زندگی به عهده بگیرد. معلم می تواند به طور مؤثر در تغییر یا شکل دهی رفتار مطلوب، پیشگیری از رفتارهای نامطلوب، حفظ بهداشت روانی، افزایش انگیزه و تقویت خودباوری دانش آموزان ایفای نقش کند؛ همچنین می تواند از طریق راهبردها و روش های تدریس، ارزشیابی، برگزاری دوره های آموزش خانواده و ارتباط مستمر با والدین، ایجاد فضای فیزیکی و اجتماعی مطلوب در کلاس، کمک افراد متخصص، فعالیت های مکمل و فوق برنامه، ارائه بسته های آموزشی، مشارکت دانش آموزان در فعالیت های کلاس، مواد و رسانه های آموزش و... به امر راهنمایی دانش آموزان به طور مستقیم یا غیرمستقیم، مبادرت ورزد.

واژگان کلیدی: مدیریت، نظم، کلاس، دانش آموز، معلم

مقدمه

در بسیاری از مناطق دورافتاده کشورمان در گوشه روستاهای کمتر شناخته شده کلاس هایی با جمعیت بسیار اندک تشکیل می شود، چه بسا این کلاس ها پایه های مختلف تحصیلی را در بر می گیرد، عدالت آموزشی اقتضا می کند که برای بهره مندی همه دانش آموزان از تحصیل رایگان، کلاس درس به روش ترکیبی (چندپایه) تشکیل شود و جریان تدریس طبق معمول همیشگی اش به پیش برود. البته شرایط اجتماعی اقلیمی و منطقه روستایی و محروم ایران، کاهش جمعیت دانش آموزان (آقازاده و فضلی، ۸۴)، مهاجرت طبیعی یا اجباری، پراکندگی روستاها و نامناسب بودن راه های ارتباطی (عزیزی و حسین پناهی ۹۲) در دوره ابتدایی خبر از افزایش این کلاس ها می دهد که با نام کلاس های چندپایه شناخته می شود. درست زمانی که در کشور ما کلاس های چندپایه از سر اجبار تشکیل می شود، در برخی کشورها تعمداً به تشکیل این کلاس ها مبادرت می کنند و آن را مایه رشد اجتماعی دانش آموزان می دانند؛ پژوهش ها حاکی از آن است که نتایج آموزش چندپایه مساوی و گاهی اوقات برتر از نتایج آموزشی در کلاس های چندپایه است (رحیمی، مفیدی و پاک دامن، ۹۲). از این رو با توجه به گریزناپذیر بودن تشکیل کلاس های چندپایه و با توجه به اهمیت این کلاس ها در رشد آموزشی و اجتماعی و البته سایر ابعاد رشدی لازم است که معلمانی که برای آموزش در کلاس های چندپایه گماشته می شوند نیروهای آموزش دیده، با توانایی مدیریت خوب و آمادگی های مهارتی و انگیزشی بالا باشند؛ اما متأسفانه قرائن حاکی از این است که معلمان کلاس های چندپایه از کم تجربه ترین و در دسترس ترین افراد هستند؛ مانند سرباز معلمان، آموزش یاران نهضت سوادآموزی (آقازاده و فضلی، ۸۴)، فارغ التحصیلان دانشگاه های فرهنگیان هم هیچ گونه آموزش عملی و نظریه کارآمدی برای مدیریت کلاس های چندپایه نداشته اند؛ بلکه تنها آموخته اند که در کلاس های تک پایه چگونه کار کنند؛ بنابراین مجبور هستند از راه آزمایش و خطا به تدریس بپردازند. شواهد نشان می دهد که با وجود مشکلات زیاد در کلاس های چندپایه از قبیل شلوغ بودن کلاس، کمبود وقت و... می توان با ایجاد تحول در شیوه تدریس معلمان عملکرد آموزشی را بهبود بخشید تا با نتایج بهتری روبه رو شویم؛

(اسدکی ۱۳۸۹). تدریس مؤثر در کلاس های چندپایه، در گرو ابتکار و مهارت های حرفه ای معلمان است (فضلی، ۱۳۸۹). کیفیت تدریس در این کلاس ها به تفاوت های فردی، به ویژه سبک های یادگیری دانش آموزان آموزش معلم و سبک های تدریس او دارد؛ لذا اگر در اداره کلاس های چندپایه از راهبردهایی مناسب استفاده شود اثربخشی آن افزایش می یابد (عزیزی و حسین پناهی، ۹۲).

پیشینه عملی

جنابی نمین، خدائی و حسینی (۱۳۹۸) در پژوهشی تحت عنوان مدیریت کلاس های چندپایه مدارس ابتدایی شهرستان گرمی؛ آسیب ها و راهکارها به ده آسیب و ده راهکار اشاره کرده اند که نشان می دهد آسیب های مدیریت کلاس عبارتند از: عدم مدیریت زمان متناسب با محتوای کتب درسی، تجارب و مهارت های کم آموزگاران در کاربست شیوه های نوین مدیریتی، مختلط بودن و عدم سنخیت فرم های سنی دانش آموزان، ادغام پایه های مختلف در یک پایه، فرایند ناخواسته ای بودن کلاس های چندپایه و نگرش تک پایه ای وزارت آموزش و پرورش، فقدان امکانات آموزشی نوین، عدم ثبات نیروی انسانی و جابه جایی مداوم، وجود عوامل مخل انضباطی در کلاس درس، کاهش انگیزه بین معلمان چندپایه، عدم همخوانی انتظارات اولیا با انتظارات مدرسه.

بشیری حدادان و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی به توصیف تجارب و ادراک معلمان و کارشناسان از آموزش در کلاس های چندپایه دوره ابتدایی مناطق روستایی کلیر پرداخته اند. روش پژوهش آن ها کیفی و از نوع پدیدارشناسی بوده است. جامعه پژوهش شامل کلیه کارشناسان و معلمان چندپایه دوره ابتدایی مناطق روستایی کلیر بوده که از بین آن ها، نمونه آماری شامل؛ چهار نفر کارشناس آموزشی و بیست نفر از معلمان چندپایه ابتدایی با روش نمونه گیری هدفمند، انتخاب شده اند. اطلاعات با استفاده از مصاحبه کیفی نیمه سازمان یافته، گردآوری شده و با به کارگیری روش پیشنهادی اسمیت، مورد تحلیل قرار گرفته است. یافته ها نشان داد؛ در ده مضمون اصلی؛ علت تشکیل کلاس های چندپایه، مشکلات کلاس های چندپایه، عوامل مؤثر در افزایش بازدهی کلاس های چندپایه، روش های کنترل نظم در کلاس های چندپایه، مشکلات مربوط به دانش آموزان چندپایه، مشکلات مربوط به معلمان چندپایه، مشکلات مربوط به خانواده، مشکلات مربوط به عدم مطابقت چندپایگی با ساختار نظام آموزش فعلی، محاسن کلاس های چندپایه، پیشنهادهایی برای کاهش مشکلات کلاس های چندپایه، می توان ارائه نمود.

جونز (۲۰۱۷) در رساله دکتری خویش تحت عنوان ادراکات متداول آموزش معلمان در کلاس های چندپایه و دیدگاه های آن ها در توسعه اجتماعی دانش آموزان بدین نتایج دست یافته اند: معلمان و مربیانی که سن آن ها بالاتر بود کلاس های چندپایه را برای دانش آموزانشان مفید می دانستند به طوری که آن ها اذعان داشته اند این کلاس ها در توسعه مهارت های اجتماع پذیری و عملکرد تحصیلی دانش آموزان اثربخش بوده است. مربیانی که دانش و مهارت های رهبری دانش آموزان را به عنوان دارایی در کلاس های چندپایه داشتند با آن هایی که چنین مهارتی را نداشتند موفق تر بودند. در آخر توصیه شده است تغییر در برنامه های اعتبار سنجی شامل آموزش و تدریس در کلاس های چندگانه و ارائه خدمات اضافی در کلاس هایی با بیش از دو سطح کلاس انجام گیرد.

ترامپ (۲۰۱۷) در مقاله خویش با عنوان کمک به معلمان و رهبران مدرسه جهت تبدیل شدن به فرا-انتقادی ۲ از اصلاحات آموزشی در سطح جهانی اذعان کرده است که امروزه آموزش معلم برای مدارس ابتدایی با مشکل بزرگی مواجه شده است یا به جای آن مجموعه ای از ارتباطات متقابل لازم است. اگر معلمان بخواهند از نسل های فعلی و آینده برخوردار باشند، باید جهان نئولیبرال و جهانی شدن و موقعیت معلمان درون آن را درک کنیم برای همین معلم در کلاس درس تنها کافی نیست؛ بلکه باید به معلمان کمک ویژه ای برای رهبری کلاس خود شود.

مفهوم شناسی کلاس چندپایه

کلاس های چندپایه به ندرت در مدارس وجود دارند این کلاس ها بیشتر در مناطق کم جمعیت و پراکنده روستایی - عشایری تشکیل می شود و از دانش آموزانی با سنین مختلف که هر کدام در یک پایه مشغول به تحصیل هستند تشکیل شده است (والاس، ومثوت بیتا ترجمه: زرافشان ۸۴). کلاس های چندپایه یا ترکیبی، آموزش پرورش رسمی را جایگزین نموده است که در این کلاس ها معلمان بیش از یک برنامه درسی را هم زمان تدریس می کنند. انتخاب کلاس های چندپایه در آموزش و پرورش راه حل جایگزین مناسبی برای کلاس های رایج در مدارس عادی نیست؛ اما بهترین انتخاب در دسترس، برای رفع محرومیت از روستاها و ایجاد حق عمومی آموزش و پرورش است کلاس چندپایه موقعیتی است که در آن یک معلم باید به پایه های متعدد به طور هم زمان درس بدهد (مکوسانا و کاپیسا، بی تا ترجمه: آقازاده، ۸۶).

روش پژوهش

در این پژوهش از روش تحلیلی مروری استفاده شده است تا با استناد به منابع علمی و بررسی نظریات جدید رویکردهای اثربخش در مدیریت کلاس های چندپایه مورد تاکید و توجه ویژه قرار گیرد.

دلایل به وجود آمدن کلاس های چندپایه

در رابطه با علت به وجود آمدن کلاس های چندپایه در ایران، می توان دو دلیل عمده را در نظر گرفت.

۱. شرایط خاص جغرافیایی

در بسیاری از مناطق روستایی کشور، به دلایل مختلفی مانند مهاجرت به شهرها و یا همراهی کودکان و نوجوانان در امرارمعاش خانواده، تعداد دانش آموزان یک پایه درسی آن قدر کم می شود که امکان تشکیل کلاس های تک پایه برای آن ها وجود ندارد. همچنین به دلیل کمبود وسیله نقلیه عمومی یا نامناسب بودن راه های ارتباطی، بسیاری از این دانش آموزان نمی توانند از کلاس های تک پایه در مدارس سایر روستاها و مناطق استفاده کنند. در چنین شرایطی، تنها راهکاری که وجود دارد، تشکیل کلاس های چندپایه است.

۲. تجربه موفق کلاس های چندپایه در سایر کشورها

اگر چه که در کشور ما، کلاس های چندپایه معمولاً در مناطق محروم تشکیل می شوند، اما در بسیاری از کشورهای دنیا، حتی کشورهای پیشرفته، برگزاری کلاس های چندپایه به دلیل مزایایی که دارد، در حال گسترش است.

مشکلات کلاس های درس چندپایه

یکی از مسائل اساسی در کلاس های چندپایه، نیروی انسانی است. در این کلاس ها معمولاً معلم علاوه بر تدریس محتوای آموزشی، امور اداری مربوط به مدیر، معاون، متصدی امور دفتری و وظایف مربی بهداشت، معلم ورزش و... را نیز عهده دار است و از سوی دیگر او باید به عنوان یک پژوهشگر در آموزش کیفی و یک مشاور اجتماعی نیز ایفای نقش کند. این در حالی است که هیچ انگیزه اجتماعی، اقتصادی ویژه ای برای آنها فراهم نشده است و افراد علاقه مند و شایسته حرفه معلمی تمایلی به خدمت در این کلاس ها ندارند. از سوی دیگر حق معلمان فارغ التحصیلی مراکز تربیت معلم هم برای تدریس در این کلاس ها، آمادگی، اطلاعات و تجربه مناسب ندارند و از هیچ آموزش پیش از خدمتی که زمینه ساز تجربه عملی و تفکر درباره تدریس چندپایه باشد، برخوردار نیستند. در مجموع برای معلمان چندپایه آموزش جداگانه وجود ندارد و آنها ناچارند از طریق تجربه و آزمایش، روش هایی را مورد استفاده قرار دهند و هیچ تدبیری جهت ارتقای توانایی ها و صلاحیت ایشان جهت به کارگیری روش های مؤثر تبادل تجارب و اطلاعات و... اندیشیده نشده است. این دیدگاه که معلمان آموزش دیده برای تدریس تک پایه به طور خودکار می توانند در کلاس های چندپایه تدریس کنند، غیرقابل قبول است و مخصوصاً که از کم تجربه ترین افراد در دسترس (سرباز معلم، آموزشیاران نهضت سوادآموزی، بومیان باسواد و...) برای اداره این کلاس ها استفاده می شود. در مجموع مشکلات خاصی همچون کمبود وقت، نقصان تجربه و کمبود اطلاعات معلمان مدارس چندپایه در امر تدریس و کلاس داری حرفه ای، نامناسب بودن فضای آموزشی و کمبود کلاس درس، عدم هماهنگی بین مدرسه و خانواده و کمبود تجهیزات آموزشی منجر به نارضایتی معلمان می گردد. مخصوصاً در مواردی که معلم به عنوان مدیر، دفتردار، خدمتگزار، معاون، نامهربان هم ایفای نقش می کند و در کلاس نیز باید بیش از یک معلم تک پایه مهارت، توانایی و اطلاعات داشته باشد. مشکلات کلاس های چندپایه را در دو بخش آموزشی و غیرآموزشی بحث کرده و برای هر کدام چند راه حل ارائه می دهیم (احمدی، ۱۴۰۰).

الف) مشکلات آموزشی

کمبود وقت: برابر جدول دروس مصوب وزارت آموزش و پرورش هر پایه ابتدایی ۲۴ ساعت در هفته درس دارد. اگر کلاس پنج پایه باشد، معلم باید ۱۲۰ ساعت فعالیت آموزشی و تدریس را در قالب ۲۴ ساعت برنامه ریزی کند، در واقع فرصت های یاددهی و یادگیری در یک کلاس پنج پایه به یک پنجم کاهش می یابد. راه حل: کاهش دادن پایه ها: با توجه به این که معمولاً معلمان کلاس های چندپایه در محل خدمت خود بی توجهی می کنند. می توانند برنامه آموزش و تدریس خود را بر مبنای ۳ پایه در صبح و ۲ پایه در بعدازظهر طرح ریزی کنند. به این معنا ضمن این که همه دانش آموزان تحت تعلیم در مدرسه حضور دارند، در نوبت صبح فقط سه پایه به عنوان محور در کار یادگیری شرکت دارند و دو پایه دیگر به انجام تکالیف، فعالیت های پژوهشی، دست ورزی، فعالیت های هنری و تربیت بدنی و... مشغول اند. این روش علاوه بر افزایش ۴۰ درصدی وقت در فرایند آموزشی، در صورت نزدیک بودن پایه ها به همدیگر از لحاظ روانی منجر به احساس آرامش دانش آموزان می شود و مدیریت کلاس را تسهیل می نماید.

ب) تفاوت زمان استراحت

در مدارس ابتدایی بعد از هر ۴۵ دقیقه آموزش، ۱۵ دقیقه برای استراحت برنامه ریزی شده است که هر کلاس در طول روز ۴ بار از فرصت استراحت استفاده می کند. اگر زمان استراحت طوری تنظیم شود که دانش آموزان به طور متناوب از این فرصت بهره گیرند، به میزان قابل ملاحظه ای در زمان صرفه جویی خواهد شد. با این روش فقط معلم کلاس مربوطه دچار مشکل می شود که می تواند با برنامه ریزی دقیق این نقیصه را جبران نماید.

ج) استفاده از وجود شاگرد معلم

استفاده از برخی دانش آموزان برای تدریس به بعضی دیگر، پدیده جدیدی نیست. این روش آموزش که با عنوان های مختلف مانند شاگرد معلم، معلم یار، خلیفه و... نامیده می شود برای اولین بار پیش از قرن هیجدهم در انگلستان برای مبارزه با نابرابری های آموزشی مطرح شد و در مدارس مونتسوری نیز مورد استفاده قرار گرفت. سابقه این نوع از آموزش در ایران به مکتب خانه های قدیم بر می گردد. این روش در حال حاضر در کشورهای اروپایی از جمله انگلستان، فرانسه، سوئد، بلژیک و روسیه مورد استفاده قرار می گیرد. در این روش از دانش آموزان مستعدتر پایه های بالاتر در جهت نظارت بر گروه های خودآموز استفاده می شود. از مزایای این روش می توان به جبران کمبود ساعات آموزشی، آموزش انفرادی به دانش آموزان ضعیف از لحاظ عاطفی و اجتماعی و درسی، ایجاد اعتماد به نفس و نگرش مثبت به خود در دانش آموزان معلم یار و تقویت احساس استقلال و عدم وابستگی و....

جهت رفع موانع موجود بر سر راه اجرای این روش می توان با عوض کردن هر ماه یک بار شاگرد معلم، از افت تحصیلی او جلوگیری به عمل آورد و از دانش آموزان مستعد دیگر در زمینه درسی برای این منظور استفاده کرد. راهکار مفید دیگر، شاگرد معلم هم پایه است. به این صورت که از هر پایه یکی از دانش آموزان برتر نقش معلم را در برنامه خودآموزی ایفا می کند و معیار در کشور ما، مشکلی است که فکر متخصصان امر تعلیم و تربیت را به خود مشغول کرده است. ارائه راهکارهایی همچون دایر نمودن کلاس های یک ماهه آمادگی در مناطق دو زبانه برای پایه اول ابتدایی از جمله اقداماتی است که مستلزم صرف هزینه زیاد و بهره مندی بسیار کم است. گرچه توسعه رسانه های جمعی و گروهی و گسترش دامنه آن به روستاها تا حدودی به رفع این نقیصه کمک کرده است، اما نتایج پژوهش ها و تحقیقات انجام گرفته در این زمینه وضع نگران کننده ای را نشان می دهد. در یکی از این مطالعات اثبات شده که ۸۶ درصد دانش آموزان در هنگام بیان یک واقعه به زبان مادری احساس و شور و هیجان خود را ابراز می کنند؛ اما در تکلم به زبان فارسی ۴۹ درصد از حرف های خود را حذف کرده و بدون احساس قبلی بیان می نمایند. در تحقیق دیگری مشخص شد که سطح زبان بیانی و دریافتی دو زبانه ها نسبت به یک زبانه ها به صورت معناداری پایین تر است (احمدی، ۱۴۰۰).

مدیریت در کلاس های درس چندپایه

مدیریت کلاس درس در آموزش و پرورش کلاس های درس چندپایه حائز اهمیت زیادی است. مدیریت کلاس درس به پیش بینی ها و روند ضروری برای ایجاد و حفظ محیطی که در آن یاددهی و یادگیری به وضوح می پیوندد تعریف شده است. هدف اولیه مدیریت کلاس اثربخش، کاستن از بدرفتاری یا حتی ایجاد یک محیط منظم نیست. ارائه تمرین ها و فعالیت هایی که دانش آموزان را به انفعال بکشاند و سبب به هم ریختن نظم هم نگردد، به معنای افزایش فرصت یادگیری نیست. درست، بر عکس چنین شرایطی از فرصت های یادگیری می کاهد. این موضوع، در کلاس های درس چندپایه در خور توجه است، زیرا بسیاری از دانش آموزان مجبورند ساعاتی از روز را ساکت و بی هدف در گوشه ای از کلاس سپری کنند تا معلم بتواند به گروه دیگری از دانش آموزان تدریس نماید و یا از آنها خواسته می شود به روخوانی مطالب کتاب یا فعالیت دیگری بپردازند؛ اما بر کلاس و فعالیت های دانش آموزان نظارت و مدیریت هدفمند اعمال نمی شود کلاس آرام و منظم است؛ اما بر یادگیری و میزان یادگیری افزوده نمی شود. این موضوع در کلاس چندپایه در خور توجه است؛ زیرا بهایی ترین هدف از مدیریت کلاسی اثربخش، یادگیری یا افزایش یادگیری دانش آموزان است.

راه حل های مدیریت توانمند در کلاس درس

۱. **بالا بردن توان آموزشی:** توانایی و تسلط معلم بر مفاهیم و مطالب آموزشی، روش های تدریس مناسب، مدیریت زمان، رسیدگی دقیق به فعالیت ها و تکالیف دانش آموزان و... از معلم تصویری ایجاد می کند که دانش آموزان را خودانگیزخته به احترام و ایجاد نظم وامی دارد.

۲. تدوین و اجرای قواعد (قانون کلاس): با تدوین قواعد، معلم آگاهی خود را از آن چه در کلاس می گذرد اعلام می کند و دانش آموزان هم در آغاز سال تحصیلی از انتظارات رفتاری و آن چه باید در کلاس به آن پایبند باشند، به روشنی از معلم خود دریافت می دارند. برای دستیابی به این هدف می توان از همان آغاز سال تحصیلی با تشکیل یک جلسه بحث و مشورت، از قواعدی که خود دانش آموزان نسبت به آن آگاهی دارند مطلع شد و مواردی دیگر بر آن افزود و در کاغذ بزرگی در معرض دید دانش آموزان قرارداد. همخوانی این مطالب (قانون کلاس) قبل از شروع برنامه تدریس روزانه، ضمن این که در تثبیت انتظارات معلم مؤثر است، در ایجاد آمادگی برای ورود به تدریس و جلوگیری از پراکندگی افکار دانش آموزان تأثیر بسزایی دارد. در مواقع لزوم معلم می تواند با اشاره به این قواعد، بی انضباطی دانش آموزان را گوشزد نماید.

۳. افزودن بر رفتار پسندیده: به نوعی تعریف رفتارها و آموزش اعمالی است که دانش آموزان در هر مقطع سنی انجام می دهند. در واقع ایجاد آگاهی نسبت به آنچه یک فرد در زندگی روزمره خود انجام می دهد ساده ترین راه برای تزریق رفتارهای مثبت به کلاس درس و تقویت احترام به دیگران، خودفهمی، اشتیاق به یادگیری و انضباط در کلاس درس است. معلمان چندپایه می توانند با تشویق دانش آموزان به انجام رفتارهای خوب و پسندیده از آنها بخواهند در طول هفته رفتارهای خوب خود را یادداشت کرده و در پایان هفته به نماینده پایه (به استثنای اول و دوم) تحویل دهند تا ضمن قرائت در کلاس درس با ذکر نام انجام دهنده عمل، یکی از رفتارهای خوب وی با انتخاب معلم و با نام خود او در یک برگه کاغذ نوشته شود و به مدت یک هفته در کلاس درس در معرض دید همگان قرار گیرد. امور مربوط به پایه های اول و دوم در صورتی که خود نمی توانند آن را انجام دهند به نمایندگان پایه های دیگر سپرده می شود. با این شیوه خزانه ای از رفتارهای پسندیده در اختیار همه دانش آموزان قرار می گیرد و هر هفته رفتارهای مثبت جدید تولید خواهد شد.

۴. کاستن از سرزنش و تنبیه: اگر از سرزنش استفاده می کنید، باید اطمینان حاصل کنید که استفاده از آن مؤثر خواهد بود. فقط عمل او را نشانه بگیرید نه خود دانش آموز را. دلیل رفتار یا عمل ناشایست و نامطلوب را بیان کنید و راهکار تبدیل عمل نامطلوب را به عمل مطلوب به او بنمایانید. راهکارهای دیگر برای اعمال مدیریت موفق در کلاس درس:

- تأکید بر نکات مثبت
- پرهیز از دست انداختن و مسخره کردن
- پرهیز از تنبیه گروهی
- عدم استفاده از نمره برای تهدید
- لذت بخش کردن یادگیری با روش شوخ طبعی
- عدم ارائه تکلیف درسی به عنوان عامل تنبیهی
- استفاده از والدین برای کاستن از بدرفتاری
- نشان دادن علاقه و احساس دوستی به دانش آموزان (احمدی، ۱۴۰۰).

سازماندهی کلاس

سازماندهی کلاس یکی از مهم ترین عوامل برای کمک کردن به فراهم نمودن فرصت تدریس مؤثر است اگر کلاس درس به خوبی سازماندهی شود هر اندازه طرح درس به خوبی فراهم شده باشد راهی به سوی موفقیت نخواهد داشت. معلم کلاس چندپایه، هم باید درس را سازمان دهد و هم باید فضای فیزیکی کلاس را به خوبی سازمان بدهد. چگونگی آرایش میز و نیمکت در کلاس و نحوه بهره گیری از دیوارها و سقف و کف کلاس تأثیر زیادی برای عملکرد کلاسی معلم و دانش آموزان دارد. معلم کلاس درس چندپایه متوجه توانایی طبیعی دانش آموزان برای شناخت و کنجکاوی باشد و بر پایه این ویژگی دانش آموزان فعالیت های یادگیری مناسبی را طراحی و به آنان ارائه دهد. شایسته است معلمان وظیفه ذاتی خود در کلاس درس را هم مورد توجه قرار دهند. یکی از وظایف معلم در کلاس درس پدیدآوری محیط یادگیری برانگیزنده است (احمدی، ۱۴۰۰).

سازماندهی فیزیکی کلاس

- اختصاص دادن گوشه ای از دیوار کلاس برای نمایش کارهای دانش آموزان
- انتخاب گوشه های مناسب برای موضوعات مختلف. مثال: گوشه ای برای علوم و طبیعت و جغرافیا گوشه کتاب، گوشه لوازم و کارگاه هنر، گوشه ریاضی، گوشه مغازه برای آموزش مهارت های اجتماعی، گوشه خواندن، میز اکتشاف و

- قراردادن میز معلم در جایی که دانش آموزان به سهولت با وی ارتباط داشته باشند.
- چیدمان میز و نیمکتها: دانش آموزان در کلاس درس سه نوع فعالیت: توجه به تدریس معلم، انجام مطالعه انفرادی، انجام تکالیف درون کلاسی به صورت فردی و گروهی انجام می دهند. با توجه به این فعالیتها، بهتر است چیدمان کلاس به سه بخش تقسیم گردد. قراردادن پایه های نزدیک به هم (چهارم و پنجم) در یک بخش از کلاس یکی دیگر از روش های چیدمان است (احمدی، ۱۴۰۰).

نتیجه

در بسیاری از مناطق دورافتاده کشورمان در گوشه روستاهای کمتر شناخته شده کلاس هایی با جمعیت بسیار اندک تشکیل می شود، چه بسا این کلاس ها پایه های مختلف تحصیلی را در بر می گیرد، عدالت آموزشی اقتضا می کند که برای بهره مندی همه دانش آموزان از تحصیل رایگان، کلاس درس به روش ترکیبی (چندپایه) تشکیل شود. از دلایل وجود کلاس های چندپایه می توان به شرایط خاص جغرافیایی و تجربه موفق کلاس های چندپایه در سایر کشور اشاره کرد. یکی از مسائل اساسی در کلاس های چندپایه، نیروی انسان است. در این کلاس ها معمولاً معلم علاوه بر تدریس محتوای آموزشی، امور اداری مربوط به مدیر، معاون، متصدی امور دفتری و وظایف مربی بهداشت، معلم ورزش و ... را نیز عهده دار است و از سوی دیگر او باید به عنوان یک پژوهشگر در آموزش کیفی و یک مشاور اجتماعی نیز ایفای نقش کند. برای حل مشکلات در این نوع کلاس ها باید توجه ویژه ای به آموزش معلمان برای این گونه کلاس ها داشت. آموزش و پرورش باید به این گونه مدارس بها دهد. از آنجایی که این گونه مدارس در روستاها بیشتر هستند و نو معلمان را برای این کار می فرستند باید بر آموزش آنها اهتمام ورزید. نو معلمان باید به صورت عملی و با یک راهنما با این شرایط بخصوص آشنا شوند.

منابع

- آقازاده، محرم و فضلی، رخساره (۱۳۸۴). راهنمای آموزش در کلاس های چندپایه. تهران: آییژ.
- احمدی، جاسم، (۱۴۰۰). مدیریت کلاس درس و یادگیری در مدارس ابتدایی، آزادی قلم، تبریز.
- اسدکی، پری (۱۳۸۹). بررسی مشکلات روش های موجود تدریس در کلاس های چندپایه و ارائه روش های مناسب تر تدریس در این کلاس ها در شهرستان گلپایگان. مجله آموزش ابتدایی، ۱۴(۲)، ۴۰.
- بشیری حدادان، کلثوم؛ محمودی، فیروز؛ رضاپور، یوسف و ادیب، یوسف (۱۳۹۴). توصیف تجارب و ادراک معلمان و کارشناسان از آموزش در کلاس های چندپایه دوره ابتدایی مناطق روستایی کلیر. پژوهش های آموزش و یادگیری ۱۲ (۲)، ۱۰۷ - ۱۲۰.
- عزیزی، نعمت اله و حسین پناهی، خلیل (۱۳۹۲). مقایسه پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پایه دوم ابتدایی کلاس های چندپایه با دانش آموزان مدارس عادی در مهارت های زبان فارسی. دوفصلنامه علمی - پژوهشی دانشگاه شاهد، ۲۰(۳)، ۱۷۹-۱۹۴.
- فضلی، رخساره (۱۳۸۹). مدیریت مؤثر در یادگیری در کلاس های چندپایه، راهبردهایی برای تدریس در کلاس های چندپایه. مجله، ۱۴(۵)، ۳۸-۴۰.
- والاس، جان سزیر و ماث، جی. بی. (بی تا). راهنما برای معلمان چندپایه، رشد عملکرد در دوره ابتدایی. ترجمه: علی زرافشان. تهران: مدرسه.
- جنابی نمین، علی؛ خدائی، علی و حسینی، مهدی (۱۳۹۸). مدیریت کلاس های چندپایه مدارس ابتدایی گرمی؛ آسیب ها و راهکارها. فصلنامه علمی - پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، ۱۰(۳۹)، ۴۹-۶۴.

Jones, G. (2017). *Alternative Educators' Perceptions of Teaching Multigrade Classes and Their Views on Students Social Development* (Doctoral dissertation, California State University, Fullerton.)

Thrupp, M. (2017). *Helping Teachers and School Leaders to Become Extra- Critical of Global Education Reform*. In *A Companion to Research in Teacher Education* (pp. 401-411). Springer Singapore.